

Marjatta Hasa haluaisi olla yhteydessä toisiin sotaorpoihin ja olisi valmis osallistumaan erilaisiin tapahtumiinkin. Toistaiseksi päivät sujuvat radion kuuntelun, käsitöiden ja lenkkeilyn merkeissä.

Tyhjän päällä

Sotaorvoudesta vaiettiin kymmeniä vuosia

Talvisodassa ja jatkosodassa menetti henkensä noin 90 000 sotilasta, joista monet olivat perheellisiä. Isää jäi rintamalta kotiin turhaan odottamaan noin 55 000 lasta. Näistä sotaorvoista elää keskuudessamme yhä kymmeniä tuhansia, mutta tarkkaa lukua ei tiedä kukaan.

Yksi heistä on Lempäälän Ehtookodossa asuva **Airi Marjatta Hasa**, os. Siponen, joka tulevana kesänä viettää 80-vuotispäivää. Hän on monen muun sotaorvon lailla myös sotalapsi, ulkomaille sodalta turvaan lähetetty lapsi.

– Isä lähti kodistamme Orivedeltä sotaan ensimmäisen kerran 1939 ja kaatui kaksi vuotta myöhemmin, jolloin olin juuri täyttänyt kymmenen. Silloin minut ja yksi veljistäni lähetettiin Ruotsiin. Myöhemmin toinenkin veljeni saatiin turvaan samaan ruotsalaiskotiin, kertoo Marjatta Hasa.

Kaikki piti opetella uudestaan

Lähtö oli kiireinen, edes isän hautajaisiin ei Hasa päässyt. Itkua väentäen, rinnassa määränpään kertova lappu sisarukset saapuivat pimeänä iltana tuntemattomaan taloon vierassa maassa. Vastassa olivat vierasta kieltä puhuvat herra ja rouva sekä Hasaa viisi vuotta vanhempi tyttö, **Ulla**, josta myöhemmin tuli hänen hyvä ystävänsä ja ruotsalaisuuteen opastajansa.

– Talo oli niin iso, etten ensin tajunnut sen kuuluvan vain yhdelle perheelle. Lapsuuden kotini Suomessa oli niin pikkuinen,

että kun äiti ja neljä lasta asetuiivat makuulle, ei kammariin jalansijaa jäänyt, muistelee Hasa alkuhämmennystään rikkaassa naapurimaassa.

Kaikki oli kymmenvuotiaan tytön opeteltava uudelleen. Sisaruksista vanhimpana Hasa joutui huolehtimaan veljistään ja kasvamaan nopeasti aikuiseksi. Alkuvaikeuksien jälkeen asioiden hoitaminen alkoi vähitellen sujua, sillä ruotsinkieli tarttui kielipäätä omaavaan Hasaan vikkellästi. Kotimaassa kansakoulun käynyt tyttö ei kuitenkaan koskaan päässyt uudessa maassa jatkamaan oppikouluun, mikä harmittaa Hasaa vielä tänäkin päivänä.

Juureton sopeutuja

– Meitä sotalapsia ei Ruotsissa päästetty kouluun, sillä se katsottiin turhaksi, koska Suomen valtion sanottiin vaativan meidät takaisin sodan loputtua. Minusta ei siis tullut ylioppilasta, mutta ammattikoulutuksen sentään sain. Olen valmistunut Sundsvallissa lastenhoitajaksi, mutta päiväkään en ole niitä hommia tehnyt.

Hasa on aina pitänyt itseään poikkeuksellisen sopeutuvana eri olosuhteisiin, paikkoihin ja ihmisiin. Hän arvelee luonteenpiirteensä juontuvan Ruotsin ajoista, jolloin pienestä työstä tuntui, että hänellä ei ole mitään, ja omasta elämästä päättävät aivan muut ihmiset. Noista ajoista alkaen myös juurettomuuden tunne on seurannut häntä näihin

päiviin saakka.

– En ole kiintynyt mihinkään paikkaan, joten sopeudun minne tahansa. Lempäälään tulin neljä vuotta sitten tyttären ehdotuksesta ja heti tuntui, kuin olisin aina täällä asunut. Tyttäreni perheineen on minulle tärkeä, mutta muuten en edes tiedä, onko minulla Suomessa sukua.

Hasa eli Ruotsissa eripituisia jaksoja palaten aina vähäksi aikaa Suomeen. Ensimmäinen kerta oli pisin kestäen seitsemän vuotta. Paluu Suomeen vuonna 1948 ei ollutkaan niin iloinen kokemus kuin hän oli kuvitellut.

Finnjävelistä vasenkätiseksi

– Olin Ruotsissa aina vähän toisen luokan kansalainen, finnjävel, suomalaispiru. Yllättäen tunsin itseni toisen luokan kansalaiseksi, vasenkätiseksi, myös Suomessa, sillä en enää osannut kunnolla suomea. Onneksi taito palautui nopeasti.

Juurettomuuden tunne ei helpottanut vanhassa kotimaassa. Suomessa Hasa kaipasi Ruotsia, lahden toisella puolella eläessään vanhaan synnyinmaataan. Reissaaminen edestakaisin jatkuikin monen vuoden ajan. Parin kuukauden välein Hasa vaihtoi maata ja kieltä. Viimeisen kerran hän lähti Ruotsista vuonna 1953 asettuen asumaan äitinsä ja samana vuonna löytyneen miehensä kanssa Orivedelle, jonne oli noussut perheen rintamamiestalo.

Yhteydenpito Ruotsin suuntaan hiipui vähitellen. Aviomies

Kun on näin kauan tuntenut olevansa muiden ihmisten armoilla, nauttii tällaisesta vapaudesta suuresti.

Veikko ei juurikaan arvostanut ruotsalaisia, svensseja, eikä halunnut vaimonkaan pitävän yhteyttä sota-ajan kasvattiperheeseensä. Naimisiin mentyään Hasa on käynyt Ruotsissa vain kerran, kasvattiäitinsä 80-vuotisjuhlassa. Välttääkseen riitelyn miehensä kanssa hän luopui myös ruotsinkielen opettamisesta omalle tyttärelle.

Hasa pitää ruotsia edelleen parhaana kielenään harmitellen samalla, että ei ole juurikaan tarvinnut sitä Suomessa asuessaan. Hänen puolestaan pakkoruotsin pönttämisen kouluissa saisi lopettaa samantien. Kolmen vuoden jakso ruotsinkielisen konsulttiryhmän sihteerinä on kuitenkin jäänyt mieleen upeana aikana.

Tabu pitkään

Elämä Ehtookodossa sujui tänä päivänä rauhallisesti. Sosiaalinen mutta hyvin yksinään viihtyvä Hasa ei juuri ole levitellyt tietoa sotaorvoudestaan eikä sotalapsikokemuksistaan. Hän

ei ole yhteydessä toisiin samoja asioita kokeneisiin, ei edes tunne ketään kaltaistaan.

– Sotaorpos oli pitkään täysin tabu. Siitä eivät puhuneet edes lapset vanhempiensa kanssa. Muistot vieraaseen maahan lähtemisestä, se turvattomuuden tunne, kun kaikki on viety eikä kukaan ole sinusta vastuussa, haluaa mieluummin unohtaa, kuvaa Hasa juurettomuuden ja tyhjän päällä olemisen tunteita, jotka eivät koskaan täysin ole hellittäneet.

Kaatuneitten Omaisten Liitto käynnisti vuonna 2010 Suomen sotaorpojen rekisteröinnin, jonka tarkoituksena on sotaorpotunnuksen saaminen ja eräänlaiseksi viimeiseksi veteraanipolveksi tunnustaminen. Rekisteröintihanke on Hasalle vain kuulopuheelta tuttu, eikä kukaan ole häneen ottanut yhteyttä. Tiedustellessaan asiaa hän törmäsi veteraani- ja sotaorpojärjestöjen välillä vallitsevaan kitkaan.

– Rekisteröinti-idea on ehdottomasti hyvä. Kukaanhan ei tiedä, paljonko meitä sotaorpoja on. Tietoa on kuitenkin vaikea saada, ja minuakin veteraanijärjestön edusti vain kehotti ottamaan yhteyttä omaan järjestöni, jonka olemassaolostakaan en ollut ikinä kuullut. Enhän minä rahaa niiltä pyytänyt, vaan tietoa, manaa Hasa.

Elämän parhaat vuodet

Hasa pitää Lempäälässä viettämäänsä neljää vuotta elämänsä parhaina. Vaikka terveys ei ole

aina sataprosenttinen, nyt elämässä on jotain, jota juureton ja tyhjän päällä elänyt sota-ajan lapsi osaa arvostaa.

– Kun on niin kauan tuntenut olevansa muiden ihmisten päätösten armoilla, nauttii tällaisesta vapaudesta suuresti.

– Kukaan ei sano, mitä pitää tehdä, saa tehdä ja minne voi mennä. Olen tällainen yksin nököttäjä -tyyppi, mutta kaverin kanssa menisin vaikka minne. Tytär onkin kovasti kehottanut lähtemään pois neljän seinän sisästä ja reissaamaan.

Hasan päivät Ehtookodon rivitaloasunnossa kuluvat käsitöitä tehden, radiosta päivän tapahtumia seuraten ja kunnan salliessa lähimaastossa rollaatorilla lenkkeillen. Lenkkiseuraa ei oikein tahdo löytyä, eivätkä paljon väkeä vetävät lukuiset kerhot puolestaan houkuta Hasaa.

– Kerhoja piisaisi vaikka joka päivälle, mutta minä en kirkkoon kuulumattomana ole mikään hallelujajuhminen, joten käyn ainoastaan käsityökerhossa.

Sotaorpojen rekisteröintihankkeen myötä Hasa toivoo kaikkien kaltaistensa tulevan paremmin näkyviksi yhteiskunnassa ja saavan ansaitsemansa arvostuksen. Hän tutustuisi mielellään kohdatovereihinsa.

– Ilman muuta tahtoisin tavata toisia sotaorpoja ja ottaa osaa erilaisiin tapahtumiin. Tietoa vain tarvittaisiin lisää, että löytäisimme toisemme. Jos ketä kiinnostaa, niin minulle voi pirauttaa ja poiketakin saa.